

Demokrati i praktiken

– elevkårens guide till politiska evenemang

En bra politisk debatt på skolan kan vara det som gör att en elev för första gången förstår varför politik faktiskt spelar roll. Ni i elevkårsstyrelsen kan vara med och arrangera det mötet och den här guiden hjälper er att göra det tryggt och snyggt.

Politiska aktiviteter i skolan kan bidra till elevers demokratiska bildning. Möten mellan elever och politiska partier är särskilt värdefulla under valår, men kan också fylla en viktig funktion däremellan.

Sammanfattning

Klargör vem som arrangerar. Skolan, kåren eller ni tillsammans? Svaret avgör vilka regler som gäller och vem som bär ansvaret. Prata med rektor tidigt.

Välj partier efter ett objektiva kriterium. Skriv ner kriteriet, kommunicera det öppet och håll fast vid det. Då minskar risken för att urvalet uppfattas som godtyckligt och ni kan svara sakligt om någon ifrågasätter det.

Förbered moderatören ordentligt. En trygg moderator räddar evenemanget om något går snett. Briefa hen om vad som är okej, vad som ska bemötas och vad som ska avbrytas.

Politiker får tycka saker ni ogillar. Yttrandefriheten är utgångspunkten. Det är bara kränkningar och uttalanden som kan vara brottsliga som ni ska agera på, inte åsikter ni råkar vara oense med.

Följ upp efteråt. Med eleverna, med skolan och internt i kåren. Det är så ni blir bättre till nästa gång.

Om något känns oklart: hör av er till oss på Sveriges Elevkårer. Bättre att fråga en gång för mycket än att stå med en svår situation utan plan.

Vem har ansvaret?

Den första frågan ni behöver svara på är: vem arrangerar det politiska evenemanget? Svaret avgör vilka regler som gäller.

Skolan arrangerar. Det är rektorn som beslutar om politiska partier ska bjudas in i utbildningen och rektorn som bär ansvaret.¹ Rektorn kan delegera uppgiften till någon annan, men ansvaret ligger kvar hos skollagningen. Som elevkår kan ni vara med och hjälpa till praktiskt, men besluten är skolans. När en rektor väljer att bjuda in partier måste det ske på ett objektivt och opartiskt sätt (läs mer under "Vilka partier bjuder ni in?").

Elevkåren arrangerar. När ni som elevkår själva bjuder in, planerar och bär ansvaret är ni inte bundna av skollagens regler om objektivt urval på samma sätt som skolan, även om det finns anledningar för er att ändå följa dem (läs mer under "Vilka partier bjuder ni in?").

Skolan och elevkåren arrangerar tillsammans. Det vanligaste, och ofta det smidigaste, är ett samarrangemang. Då bör ni komma överens med rektorn om vem som beslutar om vad. Vår rekommendation är att ni följer skolans regler om objektivt urval.

 Bra att veta: Var gränsen exakt går mellan "skolan arrangerar" och "kåren arrangerar" kan vara en gråzon, särskilt om kåren håller evenemanget i skolans lokaler under skoltid. Ha alltid en tidig dialog med rektorn och kom överens om ansvarsfördelningen i förväg.

Tidsplan

En tidsplan gör det enklare att fördela arbetet och undviker att något viktigt glöms i sista stund. Använd den här som utgångspunkt och justera efter er situation, större evenemang kräver mer framförhållning.

6–8 veckor innan: Bestäm vem som är arrangör, vilket urvalskriterium ni använder, datum och lokal. Stäm av med rektorn om evenemanget ska hållas i skolans lokaler eller under skoltid.

4–6 veckor innan: Skicka likvärdiga inbjudningar till alla partier som uppfyller kriteriet. Sätt en tydlig svarstid (ungefär två veckor) och ange kontaktperson.

2–3 veckor innan: Bekräfta vilka partier som kommer. Utse och briefa moderatören. Informera eleverna om evenemanget och kommunicera i sociala medier eller andra kanaler.

¹ Skollagen (2010:800) 1 kap. 5 a §. För kommunala skolor gäller dessutom objektivitetsprincipen enligt regeringsformen 1 kap. 9 §.

1 vecka innan: Stäm av tekniken (mikrofoner, projektor), skicka praktisk information till partierna (adress, tider, antal representanter, regler), gå igenom upplägget med moderatorn.

Dagen innan: Iordningställ lokalen, skriv ut deltagarlista och kontaktuppgifter, säkerställ att en kontaktperson från elevkåren och en från skolan finns på plats.

På dagen: Var på plats i god tid, ta emot partierna, presentera spelreglerna i början av evenemanget.

Veckan efter: Följ upp med elever och moderator, dokumentera eventuella incidenter, utvärdera internt i elevkåren.

Vilka partier bjuder ni in?

För skolan är det ett lagkrav¹ att välja ut partier utifrån tydliga och objektiva kriterier. Som elevkår är ni partipolitiskt obundna. Det betyder att ni inte tar ställning för eller mot enskilda partier, varken i hur ni bjuder in dem eller i hur ni kommunicerar kring evenemanget. Den principen är ett av de starkaste skälen att följa skolans regler om objektivt urval även när ni arrangerar själva, det skyddar både er trovärdighet och elevernas förtroende för elevkåren.

Exempel på objektiva urvalskriterier:

- Alla partier som är representerade i riksdagen
- Alla partier som är representerade i kommunfullmäktige i er kommun
- Alla partier som är representerade i regionfullmäktige i er region
- Alla partier som är representerade i Europaparlamentet
- Alla partier som har rätt till statligt eller kommunalt partistöd

Välj ett kriterium, skriv med det i informationsmaterial om evenemanget och kommunicera det öppet. Om ni får en förfrågan från ett parti som inte uppfyller kriteriet blir det enklare att svara sakligt utan att det upplevs som godtyckligt.

Skolan kan också besluta att inte bjuda in några partier alls. Det är lagligt, men det riskerar att begränsa elevernas möjlighet att möta det demokratiska samtalet i verkligheten.

Kommer ungdomsförbundet? Det är okej.

Det är ofta ett politiskt ungdomsförbund, inte moderpartiet, som faktiskt kommer till skolan. Ungdomsförbund räknas som en del av sitt parti i sammanhanget. Om ni bjuder

in alla riksdagspartier är det alltså inte ett problem att det är ungdomsförbundet som dyker upp. Var däremot konsekventa, bjud antingen in alla via partiet eller alla via ungdomsförbundet, så att alla får samma förutsättningar. Normalt brukar partiet föredra att ungdomsförbundet får alla inbjudningar till skolor.

När det blir svårt

Ni kan inte styra vad en inbjuden politiker säger, men ni kan förbereda er.

Inför evenemanget:

- Ta fram tydliga regler för uppförande
- Förbered moderatorn på hur kränkningar och brottsliga uttalanden ska hanteras
- Kommunicera reglerna till partierna i samband med inbjudan

Under evenemanget:

- Moderatorsn markerar direkt om uttalanden inte är acceptabla
- Vid kränkningar - ge utrymme för förtydligande och bjud in andra att bemöta
- Vid brottsliga uttalanden - avbryt direkt

Efter evenemanget:

- Ta kontakt med eventuella elever som kränkts
- Dokumentera vad som sades, av vem och inför hur många
- Informera skolledningen omedelbart

Elevkåren är inte ensamt ansvarig. Skolan som institution bär det juridiska ansvaret för att utreda och åtgärda kränkningar ifall aktiviteten sker inom skolans verksamhet.

Elevkårens roll är i så fall att agera snabbt på plats och rapportera vidare till ansvariga vuxna.

Att skilja på olika typer av uttalanden

En av de svåraste sakerna under en politisk aktivitet är att avgöra vad som är okej att säga. Det är skillnad på en åsikt ni inte håller med om, en kommentar som upplevs som kränkande och ett uttalande som är direkt brottsligt.

Utgångspunkten är viktig, politiska företrädare har grundlagsskyddad yttrandefrihet. De får framföra åsikter ni ogillar, åsikter som är obekväma och åsikter som väcker debatt, det är hela poängen med ett politiskt evenemang. Det är bara vid kränkningar som

behöver bemötas och vid uttalanden som kan vara brottsliga som ni ska ingripa. Att vara oense är inte ett skäl att avbryta någon.

Kontroversiell politisk åsikt. En åsikt många ogillar, kanske till och med tycker är fel, men som faller inom det demokratiska samtalet. Politiska partier får ha kontroversiella åsikter och deras företrädare får framföra dem. Sådana åsikter ska bemötas med argument, inte avbrytas. *Exempel: "Gymnasiet borde vara avgiftsbelagt." "Vi vill avskaffa alla friskolor." Kontroversiellt men okej.*

Kränkning. Ett uttalande som inte är brottsligt men som är nedsättande mot en person eller grupp på ett sätt som strider mot skolans värdegrund. Politiker omfattas inte av skollagens regler om kränkande behandling², men sådana uttalanden får inte stå oemotsagda. *Exempel: Personangrepp mot en namngiven elev i publiken. Låt det inte stå oemotsagt.*

Brottsligt uttalande. Vid uttalanden som framstår som brottsliga eller allvarligt strider mot era ordningsregler, avbryt direkt. *Exempel: Uttalanden som hotar eller uttrycker missaktning mot en grupp baserat på etnicitet, religion, sexuell läggning eller könsidentitet. Avbryt direkt och dokumentera vad som sagts.*

² Skollagen (2010:800) 1 kap. 5 § innebär att alla som verkar inom utbildningen (ex lärare & annan skolpersonal) har ett ansvar att aktivt motverka alla former av kränkande behandling.

Moderatorn – hitta rätt person och förbered hen ordentligt

En bra moderator kan lyfta hela evenemanget medan en dåligt förberedd moderator kan stjälpa det. Prioritera följande!

Vem kan vara moderator? Moderatorn behöver inte vara från kårstyrelsen, ibland är det faktiskt bättre att välja någon utanför. Bra alternativ är en samhällskunskapslärare, en tidigare kårordförande, eller en annan person som är van att leda samtal. Det viktigaste är att personen känner sig trygg och bekväm i rollen. Fråga aldrig någon som tvekar då en osäker moderator riskerar att tappa kontrollen om det uppstår en svår situation.

Briefa moderatorn innan Se till att moderatorn har läst avsnittet "När det blir svårt" i den här guiden, särskilt det som gäller vad hen faktiskt får och inte får göra om en talare säger något kränkande. Det är arrangörens ansvar att gå igenom det tillsammans.

Tips till moderatorn Förbered tre till fem frågor som spänner över olika ämnen, blanda gärna lokala och nationella frågor som eleverna faktiskt bryr sig om. Bestäm hur lång tid varje talare får och kommunicera det tydligt i början. Under evenemanget: öppna med syfte och spelregler, håll koll på att alla partier får ungefär lika mycket tid, och gå vidare utan att tveka om diskussionen kör fast.

Filmas det? Tänk igenom det i förväg.

En stor del av politisk kommunikation sker idag online och det påverkar också era politiska evenemang. Tänk igenom följande innan:

- Vem äger eventuell inspelning och hur får den användas efteråt?
- Hur hanterar ni om ett parti vill filma för egna kanaler? Tänk på att partiet då blir ansvarigt för personuppgifterna i materialet, men ni som arrangör behöver informera eleverna i förväg om att filmning förekommer och hur de kan undvika att hamna i bild om de inte vill.
- Filmar ni själva av elever är det personuppgiftsbehandling som omfattas av GDPR. Är eleverna under 18 år krävs särskild försiktighet.
- Hur kommunicerar ni om evenemanget i egna sociala medier eller andra kanaler? Som partipolitiskt obunden organisation ska er marknadsföring vara neutral.

Exempel på vad en inbjudan bör innehålla

En bra inbjudan behöver inte vara lång. Den behöver vara tydlig. Här är det viktigaste:

- Vad evenemanget är, när och var det hålls samt ungefär hur många elever som väntas delta.
- Vilket urvalskriterium ni använt och att alla partier som uppfyller det fått samma inbjudan.
- Era ordningsregler: exempelvis att kränkande och brottsliga uttalanden inte tolereras, moderatorn fördelar ordet, och rekvisita ska godkännas i förväg.
- Hur ni hanterar filmning, vem som äger materialet och hur det får användas.
- Antal representanter ni tar emot per parti.
- En svarstid och en kontaktperson.

Politiska bokbord

Bokbord är ett vanligt format där partier står med ett bord i en korridor eller annat gemensamt utrymme och pratar med eleverna under exempelvis raster. Utöver det som redan nämnts är följande bra att tänka på:

- **Var sker det?** Bokbord i skolans gemensamma utrymmen under skoltid är ofta ett samarrangemang med skolan. Ha en tidig dialog med rektorn.
- **Placering.** Tänk likvärdigt – inget parti ska ha den bästa platsen och ett annat ett undanskymt hörn. Lottning är ett enkelt sätt.
- **Antal representanter.** Två till tre personer per bord brukar fungera bra.
- **Inga gåvor av värde.** Pennor, klistermärken och godis är okej. Mer värdefulla saker bör undvikas.
- **Frivilligt för eleverna.** Ingen elev ska tvingas eller pressas att gå fram till ett bord.
- **Närvaro.** Ha gärna en kontaktperson från elevkåren tillgänglig hela tiden och be skolan att också ha någon från personalen i närheten.

Glöm inte att följa upp

Följ upp evenemanget med eleverna, det är pedagogiskt viktigt och hjälper er att lära inför nästa gång. Frågor att utvärdera:

- Vad gick bra? Vad kan göras bättre nästa gång?
- Fick eleverna ut det ni hoppades?
- Hur upplevde de inbjudna politikerna evenemanget?

Läs mer

Myndigheten för civilsamhälle och unga (MUCF) har tagit fram ett metodmaterial för demokratiska samtal i skolan. Den innehåller en hel del tips och inspiration för att ni ska kunna göra era aktiviteter så givande som möjligt. I första hand riktar sig materialet mot

rektorer och skolpersonal, men det finns en hel del som även kan vara relevant för er som elevkår.

[Prata politik – Ett metodmaterial om demokratiska samtal i skolan](#)

Checklista inför ett politiskt evenemang

Planering

- Bestäm vem som är arrangör (skolan, elevkåren eller gemensamt)
- Bestäm och dokumenterat ett urvalskriterium
- Skicka likvärdiga inbjudningar till alla partier som uppfyller kriteriet
- Informera inbjudna gäster om era regler kring uppträdande och villkoren för filmning
- Samordna med skolledningen om evenemanget hålls under skoltid och i skolans lokaler
- Utse och förbered en moderator
- Bestäm hur ni kommunicerar evenemanget i sociala medier eller andra kanaler

Under evenemanget

- Moderatören presenterar syfte och spelregler i början
- Kontaktperson från elevkåren eller skolan tillgänglig hela tiden
- Eventuella kränkningar dokumenteras

Efteråt

- Ta kontakt med eventuella elever som kränkts
- Informera skolledningen om något hänt
- Följ upp evenemanget med eleverna
- Utvärdera internt i elevkåren
- Fira att ni arrangerat ett demokratiskt evenemang 🎉

Har ni frågor eller behöver stöd?

Tveka inte att ta kontakt med oss på Sveriges Elevkårer genom er regionchatt eller mejla info@sverigeselevkarer.se.